

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET
Postboks 8005 Dep.
0030 OSLO

Høringsuttalelse - Straffelovrådets utredning nr. 2: Inndragning og utbytte fra gjengkriminalitet

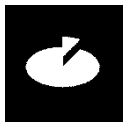
Vi viser til Justis- og beredskapsdepartementets brev av 9. november 2020 hvor NOU 2020:10 Straffelovrådets utredning nr. 2: Inndragning av utbytte fra gjengkriminalitet sendes på høring.

NOU 2020:10 har som utgangspunkt fokus på inndragning mot kriminelle gjenger og organisasjoner og personer med "kriminell livsstil". Vi er positive til at det settes fokus på dette og effektiv inndragning i den forbindelse, og støtter flere av de endringene og presiseringer som foreslås. Imidlertid ser vi at selv om utredningen har fokus på inndragning rettet mot gjengkriminalitet, vil de foreslåtte endringer og kodifisering av nullstillingsprinsipp med videre, likevel ikke være rettslig begrenset til slike grupper og personer. Vi mener dette i seg selv kan være uheldig idet utvalgets redegjørelser vil være tuftet på et for begrenset mandat.

Slik som utvalget peker på, ser vi behov for å foreta en mer helhetlig gjennomgang av inndragningsreglene, herunder grensedragningen mot sivilrettslig inndragning. Det er videre påpekt i høringsnotatet at tidspress har ført til at man ikke har kunnet utrede ytterligere selv i de tilfeller hvor utvalget klart har sett at behovet er tilstede. Dette gjelder blant annet grensesnittet mot inndragning som kan anses pønalt/konfiskasjon. Slik vi oppfatter høringsnotatets forslag ved å foreslå lovfesting av nullstillingsprinsippet, med dertil endring av ordlyden i strl. § 69, fjerner man pønalt inndragning fra strl. kap. 13 uten forslag til annen alternativ stedplassering eller forslag til regelverk om dette. Vi kan vanskelig se hvordan det er mulig å gjennomføre forslagene slik de fremkommer i høringsnotatet uten å få på plass pønalt inndragning samtidig. Slik vi oppfatter utredningen, er det ikke foreslått å endre rettstilstanden slik at inndragning som kan ha pønale konsekvenser skal tas bort.

I denne sammenheng ser vi også viktigheten av å få belyst hvordan rettsutvikling kan gripe inn i andre retts- og ansvarsområder. For Skatteetatens tilfelle vil det her ofte gjelde temaer innen utbyttebeskatning (ulovlig utbytte) og innvinningskriteriet.

For Skatteetaten er det særlig forholdet mellom skatte- og avgiftskrav, tilleggsskatt og inndragning som er av interesse. Utredningen gir en forholdsvis grundig redegjørelse av dette spørsmålet, jf. bl.a. punkt 4.5 og

5.2. I samsvar med det som legges til grunn i utredningen må rettsstilstanden anses avklart ved bestemmelsen i straffeloven § 67, 3. ledd 2. punktum og Høyesteretts praksis. Vi er enige i Straffelovrådets vurderinger og konklusjon om at det ikke er behov for lovendring på dette punktet, jf. punkt 15.2.2.2.

I enkelte tilfeller kan være tvil om utbytte fra straffbar virksomhet eller handling er skattepliktig, men vi mener at bl.a. Finansdepartementets uttalelse inntatt i Utv. 1999 s. 200 og Skatte-ABC 2020/21 s. 1322 flg. (emnet "Ulovlige inntekter, fradrag for bestikkelser mv.") gir tilstrekkelige gode anvisninger mht. vurdering av skatteplikten. Dette faller uansett utenfor det Straffelovrådet skulle vurdere.

Inndragning til fordel for fornærmede og nedsettelse av inndragningskrav

Under punkt 4.12 om hvem inndragning skal skje til fordel for, står det at straffeloven § 75 første ledd bestemmer at inndragning skjer til fordel for statskassen når ikke annet er bestemt, men at retten "kan [...] bestemme at det inndratte skal anvendes til dekning av erstatningskrav fra den skadelidte". Det fremgår at bestemmelsen, i lys av Rt. 2011 s. 1811, må forstås slik at inndragningen skal skje til fordel for fornærmede så langt dette er i samsvar med nullstillingsprinsippet.

Hovedregelen er at inndragningen må skje til fordel for staten, jf. § 75, med mindre noe annet er bestemt. Skatteetaten v/Oppdrag SI har tolket straffeloven § 75 slik at den egentlig ikke åpner for at inndragning kan skje direkte til tredjeperson. Også i tilfeller der fornærmede har fremsatt erstatningskrav skal inndragningen skje til fordel for staten etter første ledd, men det kan samtidig, eller senere, bestemmes at det inndratte skal anvendes til dekning av fornærmedes erstatningskrav. Dette er noe som oppleves som uklart i dag. Vi ser både eksempler på at inndragningen skjer direkte til fordel for fornærmede (uten at erstatningskravet fastsettes), og på at inndragningskravet skjer til fordel for staten, samtidig som erstatningskravet fastsettes og det bestemmes at det inndratte skal gå til dekning av fornærmedes erstatningskrav. Det siste oppleves som den mest hensiktsmessige løsningen, siden dommen da vil være tvangsgrunnlag for både inndragningskravet og erstatningskravet. Det som kreves inn på inndragningskravet vil gå til dekning av erstatningskravet og inndragningskravet blir samtidig redusert. Hvis erstatningskravet betales, kan retten fastsette at inndragningsbeløpet skal reduseres, jf. tredje ledd. I denne forbindelse kan det også nevnes at et erstatningskrav har bedre prioritet enn et inndragningskrav ved utleggstrekk, så fornærmede vil bli dårligere stilt hvis inndragningen skjer til fordel for fornærmede, uten at erstatningskravet idømmes særskilt. Hvis inndragningen skjer til fordel for fornærmede kan man også risikere at fornærmede ikke ønsker innkreving av kravet, eller ettergir dette. Den domfelte vil da sitte igjen med utbytte, fordi inndragning ikke har skjedd til fordel for staten. I tillegg registrerer vi at rådet ikke foreslår endring av foreldelsesreglene. Inndragningskravet til fordel for fornærmede vil da foreldes etter 10 år, mens foreldelsen vil kunne avbrytes på et erstatningskrav. Se nedenfor for merknader til foreldelsesreglene.

En annen problemstilling som kan oppstå hvis inndragningen skjer direkte til fordel for den fornærmede, er at Skatteetaten v/Oppdrag SI normalt ikke skal kreve inn krav på vegne av næringsdrivende foretak som antas å ha ressurser til å kreve inn kravet selv, jf. påtaleinstruksen § 30-2. Vi har tidligere sett eksempler på

at inndragningen har skjedd til fordel for fornærmede (som skulle kreve inn kravet selv), der namsmannen har avvist fornærmedes begjæring fordi erstatningskravet ikke fremgikk av slutningen.

Når det gjelder tilfeller der tiltalte betaler erstatning til fornærmede eller annet krav forfølgningen gjelder etter pådømmelsen, skriver rådet at straffeloven § 67 må forstås slik at nedsettelse av inndragningskravet skal skje så langt det følger av nullitetsprinsippet. Det følger imidlertid av forarbeidene, i Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) på s. 344, at det ikke uten videre er gitt at det innrømmes fradrag, særlig ikke dersom det har gått noe tid. Vi er derfor noe usikre på om det er riktig å lovfeste at inndragningskravet alltid skal nedsettes, uten en nærmere gjennomgang av dette.

Samarbeid mellom Skatteetaten v/Oppdrag SI og Politiet

I punkt 13.4.3 står det at Statens innkrevingssentrals namsmyndighet kun omfatter å ta utlegg i de verdier skyldneren er registrert med slik som lønn, bankinnskudd, kjøretøy eller realregistrerte formuesgoder. I tilfeller hvor politiet ikke har tatt hefte i formuesgodet, ligger det betydelige begrensinger i at vår namsmyndighet kun omfatter utlegg i de verdier skyldner er registrert med. Vi er litt usikker på hva som spesifikt menes med dette. Vår namsmyndighet er lik, uavhengig av om det er besluttet hefte i formuesgodene eller ikke. Det er videre ikke et krav om at skyldner må være registrert som eier av formuesgodet for at avdelingen skal kunne stifte utlegg. Vår særnamsmannskompetanse hva gjelder utleggspant er begrenset til tilfeller der panteretten får rettsvern ved registrering i register eller underretning til tredjeperson, og utleggsforretningen kan holdes som kontorforretning. Altså kan vi (hvis vilkårene for øvrige er oppfylt) stifte utlegg i f.eks. en eiendom som en tredjeperson er registrert som eier av. På den andre siden vil vi ikke kunne stifte utlegg i løsøre som ikke kan gis rettsvern ved registrering i et register eller ved underretning til tredjeperson, selv om det er besluttet hefte i formuesgodet. Vi må da sende begjæring til alminnelig namsmann. Det er imidlertid en stor fordel for innkrevingen at politiet sikrer formuesgoder med hefte.

Informasjonsutveksling

Skatteetaten v/Oppdrag SI får relativt ofte informasjon fra politiet om f.eks. beslaglagte midler som allikevel ikke blir inndratt – slik at vi kan vurdere å ta utlegg i disse. Det høres veldig positivt ut med et tettere samarbeid, og eventuelt at det kan etableres IT-løsninger for informasjonsutveksling, men vi er usikker på om dette lar seg gjøre uten lovendring. Politiet har hjemmel til å dele opplysningene med oss, men det bør utredes om vi har hjemmel til å fritt dele opplysninger om andre krav enn straffekrav med politiet.

Foreldelse

Vi mener det er klart at foreldelsesreglene bør endres, for å oppnå målet om effektiv inndragning. Rådet viser til behovet for og den preventive virkningen av at straffen avtar etter hvert som tiden går, og at lovbyrteren etter hvert fortjener å gå videre med livet sitt. Noe som også gjelder for inndragningskrav.

Formålene med inndragning er at domfelte ikke skal sitte igjen med utbytte fra straffbare handlinger og at kriminalitet ikke skal lønne seg. En absolutt foreldelsesfrist gir et insentiv til å gjemme bort utbytte fra straffbare handlinger, for å unngå innkreving. I tillegg vil domfelte gjerne også bli idømt fengselsstraff, og i denne perioden vil kravet på inndragning ikke kunne kreves inn ved utleggstrekk. Inndragningskrav er videre ikke prioritert ved utleggstrekk. Hvis domfelte da i tillegg har andre krav til innkreving hos oss, eller har gjeld til andre kreditorer vil disse bli prioritert foran inndragningskravet. Det vil også kunne være andre krav som blir prioritert ved utleggspant. Domfelte kan dermed ha både inntekter og formuesgoder som kravet kan sikres i, uten at SI får muligheten til å kreve dette inn før det foreldes.

Det fremgår av straffeloven § 99 at ilagt inndragning faller bort etter 5 år etter at forelegget eller dommen ble endelig, men at fristen for inndragning av utbytte – herunder inndragning etter § 68, likevel er 10 år.

Inndragning av utbytte kan imidlertid også skje etter § 69 f.eks. av utbytte som er hvitvasket. Slik bestemmelsen i § 99 er formulert i dag vil slikt utbytte trolig foreldes etter 5 år.

Verdiinndragning vs. gjenstandsinndragning

Av høringen fremgår det at Skatteetaten v/Oppdrag SI har ansvaret for å kreve inn verdiinndragning, og at gjenstandsinndragning fullbyrdes ved at staten beholder den beslaglagte gjenstanden. Oppdrag har imidlertid også en rolle ved innkreving av penger som er gjenstandsinndratt. Inndragningskravet registreres også i slike tilfeller hos oss, og det er vi som skal sørge for at de beslaglagte pengene dekkes mot inndragningskravet. I denne forbindelse kan vi også nevne at vi opplever at dommene ikke alltid er like klare når det gjelder skillet mellom gjenstandsinndragning og verdiinndragning. For å sikre effektiv innkreving er det en fordel at dette fremgår klart av dommen, og at vi blir informert om at det foreligger hefte eller beslag.

Merknader til de enkelte lovforslagene

Straffeloven § 66:

Vi synes en slik innledende bestemmelse som gir kort oversikt over de øvrige reglene i inndragningskapitlet er et godt forslag.

Straffeloven § 67 a:

En regel som forenkler politiets arbeid der det foretas beslag av ting som åpenbart stammer fra straffbare handlinger, men uten at det er mulig å knytte det til en konkret handling, og med et lavere beviskrav for inndragning, fremstår også som en god nyvinning. Vi stiller imidlertid spørsmål om det er nødvendig å innføre et nytt beviskrav, "sterk sannsynlighetsovervekt."

Straffeloven § 67 a og § 68:

Vi savner en bedre sammenheng og forklaring til forholdet mellom disse reglene. Det forhold at overskriften i § 67 a og definisjonen i § 68 første ledd er mer eller mindre lik, kan virke forvirrende.

Straffeloven § 68:

Etter vår oppfatning bør ikke begrepet bevisbyrde anvendes i lovtekst slik det foreslås her, vi ville heller ha benyttet begrepet sannsynlighetsovervekt i en eller annen form. Bevisbyrde-begrepet kan fremstå lite egnet der beviskravet er sannsynlighetsovervekt, og er dessuten flertydig (det kan både ha betydningen beviskrav, såkalt objektiv bevisbyrde, og bevisføringsplikt, såkalt subjektiv bevisbyrde).

Angivelsen av den skjønnsmessige vurderingen i tredje ledd av om utvidet inndragning skal skje («I vurderingen av [...]») fremstår tung å lese og forstå.

Straffeloven § 69:

Slik vi forstår den foreslåtte regelen forutsetter den et helt nytt kapittel om konfiskasjon e.l. («pønal inndragning»), og et slikt regelverk har utvalget ikke kommet med forslag til av tidsmessige grunner. Dette innebærer etter det vi kan forstå – i og med at det foreslåtte regelverket hviler på nullstilling og at inndragningen regulert i dette kapitlet ikke skal være pønal – at reglene ikke kan innføres og erstatte dagens regelverk før det også foreligger et opplegg for et slikt («pønalt») regelverk.

Straffeloven § 70:

Foreslått nytt fjerde ledd fremstår tung og vanskelig tilgjengelig, og burde språklig avsluttes mer fullstendig ved å nevne spesifikt hvilken fare det siktes til (f.eks. «[...] og hvor nærliggende faren» for den straffbare handlingen er).

Med hilsen

Erlend Johan Mella Rismyhr
skattejurist
Juridisk avdeling
Skattedirektoratet

Kopi til:

FINANSDEPARTEMENTET Postboks 8008 DEP 0030 OSLO

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskrevne signaturer.